

ПОЗДРАВЛЯЕМ С НОВЫМ ГОДОМ!

Уважаемые читатели!

Вы держите в руках 16-й номер журнала. Пять лет назад, 17 октября 1995 года, начала выходить серия «У дапамогу педагогу». Немного позже среди ее 20 изданий достойное место занял журнал «Гісторыя: праблемы выкладання». В числе его авторов — видные ученые нашей страны, преподаватели вузов, учителя школ. На страницах этого издания увидели свет разнообразные и интересные материалы по различным разделам исторического знания, по методике преподавания истории и педагогическим технологиям.

Коллектив редакции надеется на дальнейшее широкое сотрудничество с творческим авторским коллективом.

Редколлегія

АВ Адукацыя і
Выхаванне

Заснавальнік і выдавец —
рэдакцыя часопіса
“Адукацыя і выхаванне”

Галоўны рэдактар
У.П.Пархоменка

220004, г. Мінск,
вул. Караля, 16;
тэл.: 220-54-81, 220-54-10

Штоквартальны
навукова-метадычны часопіс
Выдаецца з I квартала 1997 года
Рэгістрацыйны № 842

4 (16) 2000

ГІСТОРЫЯ: ПРАБЛЕМЫ ВЫКЛАДАННЯ

Рэдакцыйная калегія

Галоўны рэдактар
М.І.Мініцкі

Намеснік галоўнага рэдактара
Н.М.Ганушчанка
Адказны сакратар
Р.Я.Грынкевіч

І.І.Багдановіч
С.К.Ганцова
Г.А.Космач
У.С.Кошалеў
У.М.Міхнюк
С.В.Паноў
В.В.Сакалова
М.С.Сташкевіч
К.І.Сякацкая
У.В.Тугай
В.М.Фамін
В.М.Шутава
А.А.Яноўскі

правядзення гэтага працэсу і яго вынікаў, значна ўзмацніла эканамічную базу Савецкай Беларусі, стварыла новыя магчымасці для далейшага гаспадарчага і сацыяльна-культурнага развіцця, павялічыла міжнародны аўтарытэт БССР, садзейнічала кансалідацыі беларускай нацыі.

1. НА РБ Ф.4, воп.1.
2. НА РБ Ф.4, воп.2.
3. НА РБ Ф.4, воп.21.
4. НА РБ Ф.6, воп.1.
5. Борьба за Советскую власть в Белоруссии (1918—1920): Сб. докл. и материалов: В 2 т. — Т.1. Февраль 1918 — февраль 1919 г. — Мн.: Беларусь, 1968.
6. Борьба за Советскую власть в Белоруссии (1918—1920): Сб. докл. и материалов: В 2 т. — Т. 2. Февраль 1919—1920 г. — Мн.: Беларусь, 1971.
7. Гісторыя БССР: У 5 т. — Мн., 1973. — Т. 3; Гісторыя БССР: У 5 т. — Мн., 1973. — Т. 3.
8. Коэн С. Бухарин. Политическая биография. 1888—1938. — М. — Мн., 1989.
9. Круталевич В. Пасля абвяшчэння рэспублікі // Польша. — 1969. — № 9.
10. Маргунский С.П. Создание и упрочение белорусской государственности. — Мн., 1958.
11. Пратакол I з'езда КП(б)Б. — Мн., 1934.
12. Справаздача ўраду БССР VII Усебеларускаму з'езду Саветаў. — Мн., 1925.
13. VI Всебелорусский Чрезвычайный съезд Советов. Стенографический отчет. — Мн., 1924.

історыя Беларусі

ПАЗНАВАЛЬНАЕ НАВУЧАННЕ І ДЫДАКТЫКА

БМУ
378

*Іван Багдановіч, кандыдат педагагічных навук
дацэнт кафедры методыкі Беларускага дзяржаўнага
педагагічнага ўніверсітэта імя М.Танка*

Інавацыйныя падыходы ў падрыхтоўцы настаўнікаў гісторыі

Вызначальнай рысай падрыхтоўкі педагога-гісторыка ў ВНУ павінна стаць яе скіраванасць на засваенне сітуацыі сацыяльных перамен, якія адбываюцца сёння і будуць адбывацца ў будучыні. Той, хто выкладае гісторыю, заўсёды імкнецца падзяліцца з моладзю звесткамі аб цікавых падзеях і перадаць ёй з чалавечага вопыту тое, што не страціць свайго значэння ў будучыні. Кожны выкладчык разумее — у будучыні, для якой мы навучаем дзяцей, значнымі стануць толькі некаторыя гістарычныя факты, падзеі і з'явы. Большасць таго, што змяшчае праграма па гісторыі, асабліва па навейшай, страціць сваю актуальнасць. Нішто так хутка не старэе, як надзённыя падзеі.

Разам з тым абсалютная большасць выкладчыкаў імкнецца дабіцца ад студэнта засваення праграмнага матэрыялу і ў першую чаргу таго, які скіраваны на падтрыманне і ўзнаўленне існуючага сацыяльнага вопыту і сацыяльнай сістэмы. Гэта дакладна ўлічваецца ў рамках падтрымліваючага навучання, што забяспечвае пераемнасць сацыяльна-культурнага вопыту.

Менавіта ён з'яўляецца традыцыйна вызначальным як у школьным навучанні, так і ў навучанні ў ВНУ.

Традыцыйны падыход да падрыхтоўкі настаўнікаў гісторыі пакуль пераважае, што ў цэлым задавальняе большасць студэнтаў. Гэта пацвярджаецца праведзеным аўтарам апытаннем сярод студэнтаў-выпускнікоў 1999 г. У ім прынялі ўдзел 130 студэнтаў гістарычнага факультэта. З іх 89 (62 %) поўнасьцю задаволены тым, як выкладаецца гісторыя, 26 (20 %) — адмовіліся даць адказ, а 15 (14 %) — выказалі незадавальненне станам арганізацыі навучання гісторыі. Такім чынам, большасць апытаных бачыць сваю задачу ў засваенні таго, што прадугледжваюць праграмы ВНУ: засвоіць і ўзнавіць засвоенае ў час экзаменаў і залікаў. Яны не імкнуцца да глыбокага асэнсавання таго, наколькі гэтыя веды будучы дастатковымі ў іх будучай прафесійнай дзейнасці.

Тыя 14 % студэнтаў, якія выказалі незадаволенасць існуючым станам гістарычнай адукацыі, адзначылі, што ад выкладчыкаў яны даведаліся мала новага, бо часцей за ўсё тыя не выходзяць за межы адпаведных падручнікаў і дапаможнікаў. На лекцыях сумна, іх слуханне — марная трата часу. У бібліятэцы за гэты час можна даведацца ў 3—4 разы больш. Выказвалася незадаволенасць семінарскімі заняткамі, якія, на іх думку, зводзяцца да чытання рэфератаў і іх каментарыяў выкладчыкамі або нават да ўзнаўлення тэксту вучэбных дапаможнікаў. Вельмі рэдка, лічаць яны, выкарыстоўваюцца заснаваныя на прадукцыйнай дзейнасці інавацыйныя падыходы ў выкладанні.

Усё гэта сведчыць, што элементы інавацыйнага навучання пакуль што не з'яўляюцца вызначальнымі і выкарыстоўваюцца спарадычна, а не як сістэма. Таму гаварыць аб інавацыйным навучанні пры падрыхтоўцы педагога-гісторыка для школы можна толькі ў плане пастаноўкі праблемы.

Інавацыйнае навучанне, на думку М.В.Кларына, працэс і вынік такой вучэбнай і адукацыйнай дзейнасці, якая, акрамя падтрымання існуючых традыцый, стымулюе актыўны водгук

на ўзнікаючыя як перад асобным чалавекам, так і перад грамадствам праблемныя сітуацыі [3, с. 27]. Зварот да такога разумення інавацыйнага навучання пашырае погляд на значэнне пошукаў у тэорыі і методыцы выкладання гісторыі ў ВНУ.

Цяжка ўявіць, што практыка навучання можа заўсёды звязіцца да арганізацыі чыстай рэпрадукцыі. Тым больш не рэальна ўявіць сабе навучанне на выключна даследчай аснове. Хутчэй за ўсё гаворка павінна ісці аб накіраванасці навучання. Ва ўсім свеце ўсё большае распаўсюджванне атрымлівае арыентацыя на выкарыстанне інавацыйнага навучання, хаця на практыцы па-ранейшаму пераважае падтрымліваючае [2, с. 7]. Гэта, на наш погляд, тлумачыцца непадрыхтаванасцю сістэмы адукацыі і грамадства да сутыкнення з новымі сітуацыямі сацыяльнага жыцця, да своечасовага водгуку на ўзнікаючыя палітычныя, эканамічныя і іншыя праблемы.

Ажыццяўленне інавацыйнага навучання гісторыі ў ВНУ магчыма, на нашу думку, пры ўліку наступных палажэнняў:

1. Усведамленне выкладчыкамі неабходнасці даследчай накіраванасці навучання і ў сувязі з гэтым сваёй новай ролі ў арганізацыі навучальнага працэсу, якую каротка можна сфармуляваць так: больш слухаць, чым гаварыць, больш назіраць, чым паказваць, аказваць дапамогу ў рабоце навучэнцу, пазбягаючы задаваць дакладна вызначаную накіраванасць [1, с. 37]. Роля выкладчыка ў навучанні пры гэтым не толькі не зніжаецца, а наадварот, значна ўзрастае і ўскладняецца. Прасцей перадаць студэнту тое, што ведаеш сам, чым абудзіць яго цікавасць, стварыць устойлівую матывацыю да вывучэння свайго курса, ператварыць студэнта ў калегу, які з такой жа цікавасцю імкнецца вырашаць актуальныя праблемы ў той ці іншай галіне гістарычнай навукі.

2. Даследчы характар навучання патрабуе ўсведамлення вядучай ролі семінарскіх і практычных заняткаў. Іменна групавыя формы работы ствараюць неабходныя перадумовы ажыццяўлення пошукава-даследчай дзейнасці студэнтаў. Непасрэдныя камунікатыўныя зносіны ў групе дазваляюць да-

сягнуць творчай атмасферы на занятках і арганізаваць прадукцыйную дзейнасць студэнтаў. Неабходнасць арганізацыі такой дзейнасці ставіць выкладчыка ў складаную сітуацыю выбару праблемы. Абраная праблема павінна адпавядаць наступным патрабаванням: па-першае, быць значнай, каб гарантаваць зацікаўленасць усёй групы; па-другое, быць выразна сфармуляванай і мець шырокую інфармацыйную базу; па-трэцяе, дапускаць шырокі выбар яе вырашэння.

3. Творчая пазнавальная дзейнасць студэнтаў на занятках патрабуе ад выкладчыка ўмення навучыць іх самастойна ставіць праблему і ажыццяўляць яе фармуляванне з розных пунктаў гледжання, а таксама шукаць: 1) факты для лепшага яе разумення; 2) ідэі праз актывізацыю сферы падсвядомасці; 3) рашэнне, пры якім выказаныя ідэі падвяргаюцца аналізу і ацэнцы і выбіраецца лепшае з іх; 4) прызнанне знойдзенага рашэння навакольнымі. Апошняе магчыма толькі ў выніку спецыяльна арганізаванай камунікатыўна-дыялогавай дзейнасці [3, с. 79].

Арганізуючы такую дзейнасць на занятках, выкладчык павінен быць выключна карэктным. Трэба ўлічваць той факт, што творчасць — працэс вельмі складаны. Яна ажыццяўляецца не зусім усвядомлена і вельмі часта не можа быць растлумачана нават самім творцай. Творчасці нельга навучыць. Можна толькі стварыць умовы для яе ажыццяўлення. У рэальнай практыцы навучання гэта не заўсёды ўлічваецца. Ацэнка выказаных студэнтам ідэй спыняе творчы пошук і нават блакіруе яго. Таму выкладчыку трэба імкнуцца хоць на нейкі час устрымлівацца ад ацэначных рэакцый на выказванні студэнтаў, як вербальных, так і не вербальных (інтанацыя, жэст, міміка і г.д.).

4. Даследчы, творчы характар навучання заснаваны на ідэі апоры на ўласны вопыт студэнта. Гэта забяспечвае яго цэласную ўключанасць у вучэбны працэс, якая праяўляецца не толькі ў выразна акрэсленых і рацыянальных дзеяннях, але і ў інтуітыўных. У такім выпадку педагог становіцца арганіза-

тарам самастойнага вучэбнага пазнання. Узаемадзеянне студэнтаў з вучэбным матэрыялам, адзін з адным і з выкладчыкам будзеца як вучэбна-пазнавальнае, у якім выкладчык з'яўляецца адной з крыніц інфармацыі і адным з суб'ектаў працэсу навучання.

5. Улік адзначаных палажэнняў з'яўляецца толькі асновай для ўкаранення інавацыйных падыходаў у практыку навучання гісторыі ў вышэйшай навучальнай установе. Арганізацыя вывучэння гісторыі як сістэматычнага гістарычнага даследавання залежыць ад шэрага аб'ектыўных і суб'ектыўных умоў. Па-першае, яна патрабуе наяўнасці адпавядаючай часу шырокай інфармацыйнай базы, даступнай студэнтам (літаратуры, першакрыніц, камп'ютэрнага забеспячэння і г.д.); па-другое, гатоўнасці выкладчыка да арганізацыі такога навучання; па-трэцяе, імкнення саміх студэнтаў да творчага авалодвання гістарычнай навукай; па-чацвёртае, перагляду вучэбных планаў ВНУ з мэтай павелічэння доли семінараў і практычных заняткаў, а таксама часу на самастойную работу з разнастайнымі крыніцамі інфармацыі.

Нават тады, калі пералічаныя абставіны не сталі рэальнасцю, у межах традыцыйнага падтрымліваючага навучання ёсць пэўныя магчымасці выкарыстоўваць элементы такіх інавацыйных тэхналогій: праблемнае навучанне, ролевыя і імітацыйна-мадэлюючыя гульні [4], выкарыстанне элементаў пошукавай мадэлі навучання і г.д. Усё гэта не толькі дазволіць павысіць эфектыўнасць навучання, але, безумоўна, паспрыяе авалодванню студэнтамі метадыкай выкарыстання інавацыйных тэхналогій у сваёй будучай выкладчыцкай дзейнасці.

1. Бухвалев В.А. Технология работы учителя-мастера. — М., 1995.
2. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках. — М., 1994.
3. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике. — М., 1995.
4. Самоукина Н.В. Организационно-обучающие игры в образовании. — М., 1996.

история; учителя